

BM-311 Bilgisayar Mimarisi

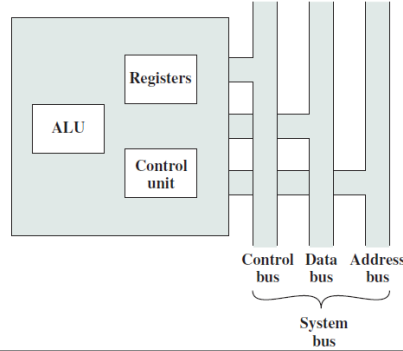
Hazırlayan: M.Ali Akcayol
Gazi Üniversitesi
Bilgisayar Mühendisliği Bölümü

Konular

- Processor organization
- Register organization
- Instruction cycle
- Instruction pipelining

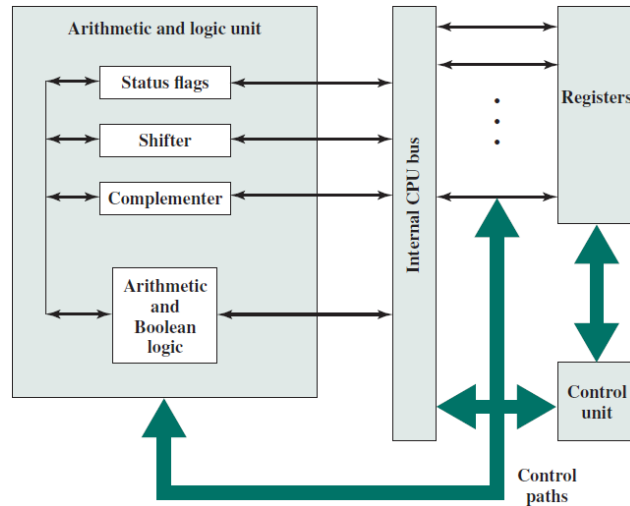
Processor organization

- İşlemci tarafından yapılan işler **fetch instruction**, **interpret instruction**, **fetch data**, **process data** ve **write data**.
- CPU, bu işlemleri yapabilmek için internal memory'ye ve internal bus'a ihtiyaç duyar.
- CPU, işlemleri **ALU** ve **kontrol birimi** ile gerçekleştirir.

Processor organization

- CPU internal bus, birimler arasındaki iletişimi sağlar.
- CPU'nun iç yapısı bilgisayarın yapısına benzer şeklindedir.

Konular

- Processor organization
- **Register organization**
- Instruction cycle
- Instruction pipelining

Register organization

- **User-visible register'lar:** Programcı tarafından doğrudan kullanılan register'lardır.
- **Control ve status register'ları:** Kontrol birimi ve işletim sistemi tarafından kullanılan register'lardır (PC, IR, ...).

User-visible register'lar

- **General purpose:** Programcı tarafından farklı işlevler için kullanılırlar.
- **Data register'ları:** Sadece veri saklamak için kullanılırlar.
- **Adres register'ları:** Adresleme modlarında kullanılırlar (segment pointer'ları, index register'ları, stack pointer).
- **Condition codes:** Flag olarak programın ve/veya işlemcinin durumunu saklar (carry, overflow, sign, zero, ...).

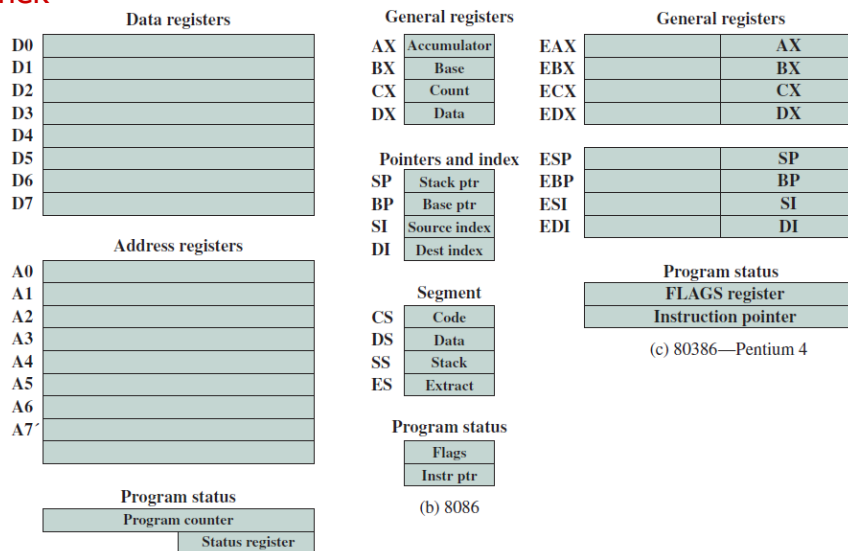
Register organization

Control ve status register'ları

- **Program counter:** Fetch edilecek komutun adresini saklar.
- **Instruction register:** En son fetch edilen komutu saklar.
- **Memory address register:** Hafızada bir yerin adresini saklar.
- **Memory buffer register:** Hafızaya yazılacak veriyi veya hafızadan son okunan veriyi saklar.
- Bir çok işlemci **program status word (PSW)** olarak durum bitlerini saklar (sign, zero, carry, equal, overflow, interrupt disable/enable, supervisor).
- **Supervisor mod:** Bazı CPU'lar belirli hafıza alanına bu mod ile erişim yapar.
- Supervisor mod, **genellikle işletim sistemi tarafından kullanılır.**

Register organization

Örnek

(a) MC68000

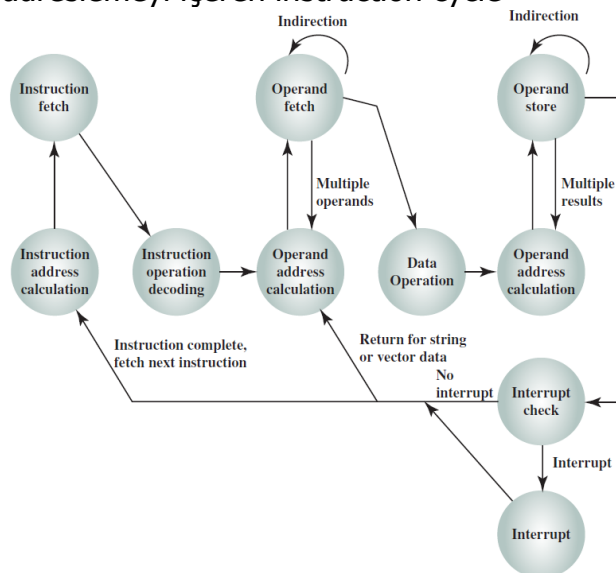
(b) 8086

(c) 80386—Pentium 4

- Processor organization
- Register organization
- **Instruction cycle**
- Instruction pipelining

Instruction cycle

- Indirect adreslemeyi içeren instruction cycle

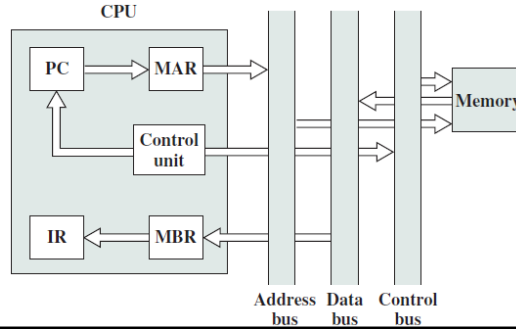

Instruction cycle

Data flow

■ Instruction fetch aşamasında veri akışı:

- PC sonraki komutun adresini tutar.
- PC'daki adres değeri MAR'a aktarılır.
- MAR'a aktarılan adres bilgisi adres bus'a yerleştirilir.
- Kontrol birimi memory read işareti üretir.
- Sonuç data bus'a yerleştirilir, MBR'a kopyalanır, sonra IR'a aktarılır.
- PC değeri 1 artırılır.

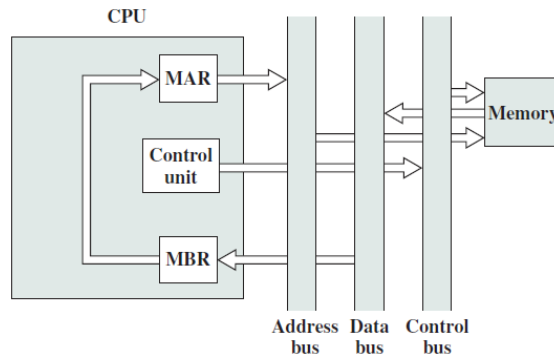

Instruction cycle

Data flow

■ Indirect cycle aşamasında veri akışı:

- MBR'nin sağdaki N biti MAR'a aktarılır.
- Kontrol birimi memory read işareti üretir.
- Sonuç data bus'a yerleştirilir ve MBR'a kopyalanır.

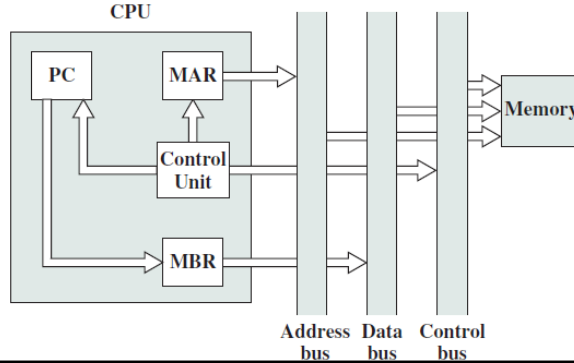

Instruction cycle

Data flow

■ Interrupt cycle aşamasında veri akışı:

- PC değeri MBR aracılığıyla saklanır.
- MBR hafızaya kopyalanır.
- MAR'a özel bir adres değeri yüklenir (stack pointer veya ISR adresi).
- PC'ya ISR adresi aktarılır.
- Sonraki instruction fetch edilir.

Konular

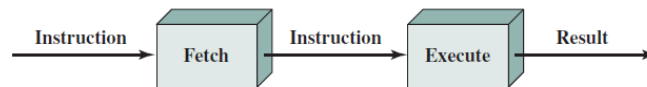
- Processor organization
- Register organization
- Instruction cycle
- **Instruction pipelining**

Instruction pipelining

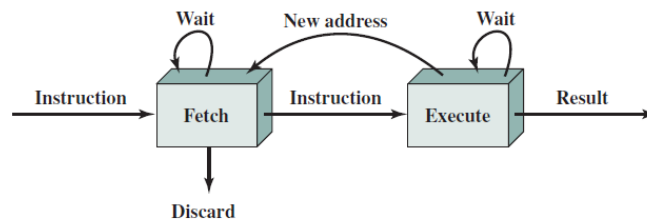
- Instruction pipelining bir üretim hattının çalışmasına benzer.
- Üretim hattında **farklı işler eş zamanlı yapılır.**
- Fetch aşamasında hafızaya erişilir, ancak execute aşamasında genellikle hafızaya erişilmez.
- Execute aşamasında **sonraki komutun fetch edilmesi (prefetch)** performansı artırır.
- **Fetch aşaması** execute aşamasından **çok kısa sürerse**, birden fazla komut prefetch yapılabilir.
- **Branch** ve **jump** komutlarında **gerekti olmayan komut prefetch yapılabilir.**

Instruction pipelining

- İki aşamalı instruction pipelining aşağıdaki gibidir.
- Fetch aşaması, **branch işlemleri için atlanacak adresi execute aşamasından alır.**
- Aşama sayısı arttıkça performans artar.

(a) Simplified view

(b) Expanded view

Instruction pipelining

- İki aşamalı instruction pipelining **6 aşama** ile oluşturulabilir.
 - Fetch instruction (FI):** Sonraki komut alınır.
 - Decode instruction (DI):** Komut decode edilir.
 - Calculate operands (CO):** Giriş operand'larının adresleri hesaplanır.
 - Fetch operands (FO):** Giriş operand'ları alınır.
 - Execute instruction (EI):** Komutun gerektirdiği işlem yapılır.
 - Write operand (WO):** Sonuç operand varsa saklanır.
- Bazı aşamalar her komutta kullanılmaz (FO, WO).

Instruction pipelining

- Pipelining yaparak çalışma

	Time →													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Instruction 1	FI	DI	CO	FO	EI	WO								
Instruction 2		FI	DI	CO	FO	EI	WO							
Instruction 3			FI	DI	CO	FO	EI	WO						
Instruction 4				FI	DI	CO	FO	EI	WO					
Instruction 5					FI	DI	CO	FO	EI	WO				
Instruction 6						FI	DI	CO	FO	EI	WO			
Instruction 7							FI	DI	CO	FO	EI	WO		
Instruction 8								FI	DI	CO	FO	EI	WO	
Instruction 9									FI	DI	CO	FO	EI	WO

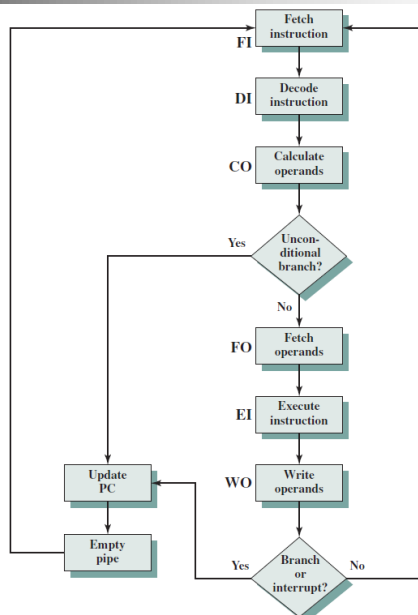
Instruction pipelining

- Instruction 3 ile instruction 15'e atlama yapılıyor (branch taken).

	Time →						← Branch penalty							
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Instruction 1	FI	DI	CO	FO	EI	WO								
Instruction 2		FI	DI	CO	FO	EI	WO							
Instruction 3			FI	DI	CO	FO	EI	WO						
Instruction 4				FI	DI	CO	FO							
Instruction 5					FI	DI	CO							
Instruction 6						FI	DI							
Instruction 7							FI							
Instruction 15								FI	DI	CO	FO	EI	WO	
Instruction 16									FI	DI	CO	FO	EI	WO

Instruction pipelining

- Instruction pipeline akış şeması

Instruction pipelining

- Zamana göre pipeline gösterimi
- I3 ile I15'e atlama yapılıyor

	FI	DI	CO	FO	EI	WO
1	I1					
2	I2	I1				
3	I3	I2	I1			
4	I4	I3	I2	I1		
5	I5	I4	I3	I2	I1	
6	I6	I5	I4	I3	I2	I1
7	I7	I6	I5	I4	I3	I2
8	I8	I7	I6	I5	I4	I3
9	I9	I8	I7	I6	I5	I4
10		I9	I8	I7	I6	I5
11			I9	I8	I7	I6
12				I9	I8	I7
13					I9	I8
14						I9

(a) No branches

	FI	DI	CO	FO	EI	WO
1	I1					
2	I2	I1				
3	I3	I2	I1			
4	I4	I3	I2	I1		
5	I5	I4	I3	I2	I1	
6	I6	I5	I4	I3	I2	I1
7	I7	I6	I5	I4	I3	I2
8	I15					I3
9	I16	I15				
10		I16	I15			
11			I16	I15		
12				I16	I15	
13					I16	I15
14						I16

(b) With conditional branch

Instruction pipelining

- Pipeline ile performans artışı aşağıdaki gibi ifade edilir:

$$\tau = \max_i [\tau_i] + d = \tau_m + d \quad 1 \leq i \leq k$$

burada,

τ_i = i . aşamadaki gecikme

τ_m = tüm aşamalardaki gecikmelerden maksimum olan

k = pipeline'daki aşama sayısı

d = verinin aşamalar arasındaki aktarımı için geçen süre

$\tau_m \gg d$ olduğu için d ihmal edilir.

$T_{k,n}$, n satır programın k aşamalı pipeline ile çalışma süresidir.

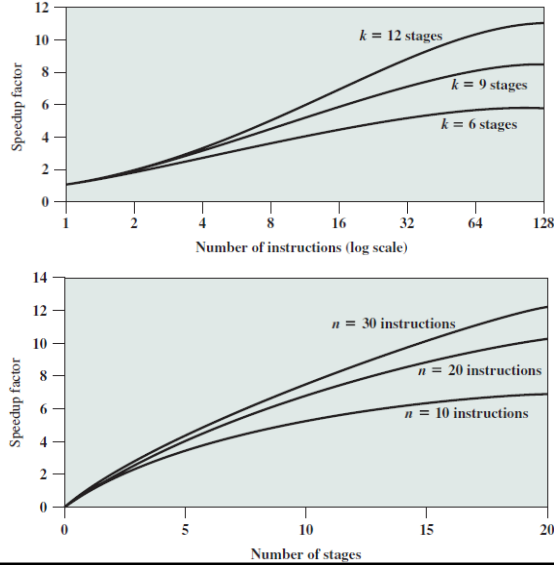
$T_{k,n} = [k + (n - 1)] \cdot \tau$ şeklinde gösterilir. Performans artışı ise;

$$S_k = \frac{T_{1,n}}{T_{k,n}} = \frac{nk\tau}{[k + (n - 1)]\tau} = \frac{nk}{k + (n - 1)}$$

$n \rightarrow \infty$ giderken performans artışı k olur.

Instruction pipelining

- Pipelining ile komut sayısı ve aşama sayısına göre performans artışı

Instruction pipelining

- Branch komutlarında **atlanacak yerin önceden bilinmemesi performansı düşürür.**
- **Gereksiz alınmış komutların** pipeline'dan **atılması gerekir.**
- Atlama komutu çalışmadan **sonraki komutun hangisi olacağı bilinemez.**
- **Şartlı atlama işlemlerinde** sonraki komutun tahminine yönelik kullanılan yaklaşımlar:
 - **Multiple streams**
 - **Prefetch branch target**
 - **Loop buffer**
 - **Delayed branch**
 - **Branch prediction**

Instruction pipelining

Multiple streams

- Pipeline'da **iki yöndeki komutlar fetch** edilerek çalışma devam eder.
- Birden fazla atlama komutu pipeline'a girerse **her atlama komutu için bir stream gerekir.**

Prefetch branch target

- Şartlı atlama komutu geldiğinde **sonraki komut** ve **hedef komut birlikte prefetch edilir.**
- **Target** saklanır ve **branch taken olursa kullanılır.**

Instruction pipelining

Loop buffer

- En son çalıştırılan **döngüye ait fetch edilen n adet komutu saklar.**
- Komutlar sıralı saklanır ve hafıza erişimi olmadan alınır.
- Atlama aralığı az olursa veya **döngü kısa olursa sürekli buffer üzerinde çalışılır.**

Delayed branch

- **Komutların sırası yeniden düzenlenir.**
- Bir atlama komutu ile başka komut yer değiştirilir.
- **Bağımsız bir veya birkaç komut,** atlama komutu ile ardındaki komutlar arasına alınır.

Instruction pipelining

Branch prediction

- Bir atlama komutunun **taken olup olmayacağı tahmin edilir**. Atlama tahmini için,
 - **Predict never taken**
 - **Predict always taken**
 - **Predict by opcode**
 - **Taken/not taken switch**
 - **Branch history table**kullanılır.
- **İlk üç yöntem statiktir** ve programın çalışmasına bağlı değildir.
- **Son iki yöntem dinamiktir** ve programın çalışması sırasında karar verilir.

Instruction pipelining

Branch prediction – predict never taken

- Atlamaların **hiçbir zaman taken olmayacağı** varsayılır.
- Yapılan deneysel çalışmalarda **%50'den fazla** atlamanın **taken** olduğu görülmüştür.

Branch prediction – predict always taken

- Atlamaların **her zaman taken olacağı** varsayılır.
- Never taken yöntemine göre daha başarılı sonuç alınır.

Branch prediction – predict by opcode

- Atlamalar **opcode'lara göre taken ve not taken** şeklinde gruplandırılır.
- **Başarı oranı %75'den büyüktür.**

Instruction pipelining

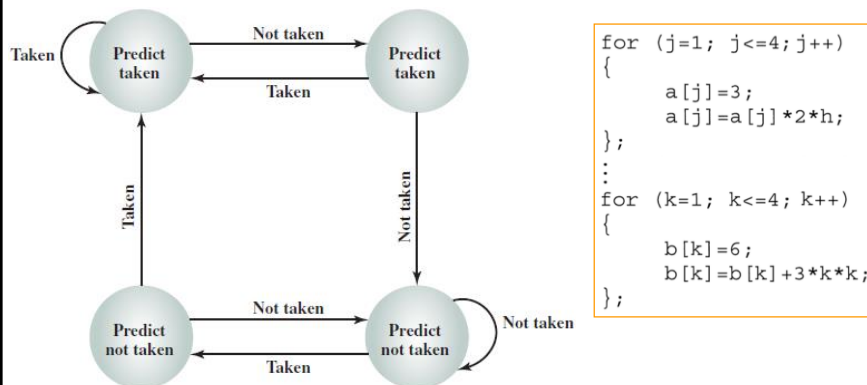
Branch prediction – taken/not taken switch

- Atlama tahmini önceki çalışma durumuna bağlıdır.
- Bir veya birden fazla bit ile **her komutun önceki durumu saklanır.**
- **Bir bitle** taken ve not taken arasında **her hatalı atlamada sürekli switch yapılır.**
- **Bir bitle** saklandığı zaman **her döngünün başında ve sonunda hata yapılır.**
- **İki bitle** **iki hata üst üste yapıldığında switch yapılır.**
- Art arda gelen **döngülerin ilk iterasyonundaki hatalar ortadan kaldırılır.**

Instruction pipelining

Branch prediction – taken/not taken switch

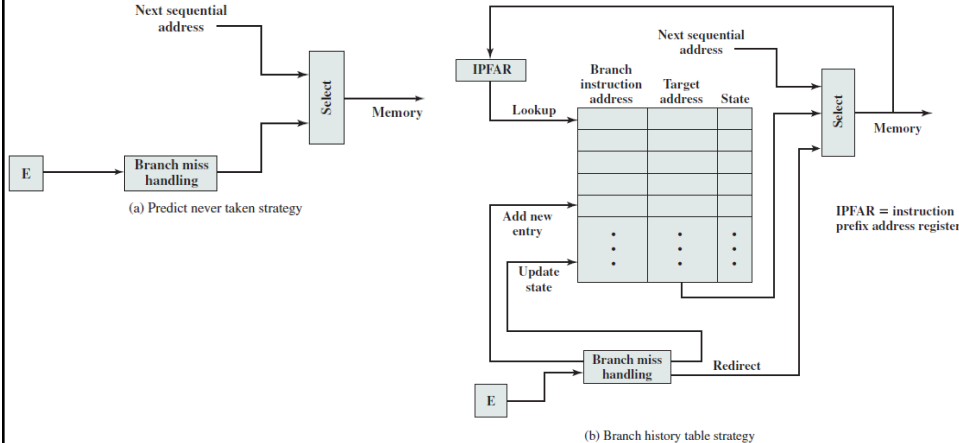
- İki bitle yapılan taken ve not taken arasındaki switch aşağıdaki gibidir.

Instruction pipelining

Branch prediction – branch history table

- **E:** Execute aşaması, **IPFAR:** Instruction Prefix Address Register

Instruction pipelining

Branch prediction – branch history table

- Branch history table (BHT), **fetch aşamasıyla ilişkilendirilmiş küçük bir önbellektir.**
- **Her prefetch BHT’de bir arama tetikler.**
- Kayıt bulunamazsa, **next sequential address fetch edilir.**
- Kayıt bulunursa, **BHT’deki tahmine göre işlem yapılır** (sonraki sıralı adres veya hedef atlama adresi alınır.).
- Branch komutu çalıştırıldığında, **execute aşaması BHT’yi bilgilendirir.**
- Komutun durumu, **tahminin doğruluğuna göre güncellenir.**
- **Tahmin yanlış ise,** select birimi **doğru komuta redirect yapar.**
- **Şartlı atlama komutu BHT’de yoksa eklenir** ve mevcut bir komut atılır (replacement algoritmaları).